

деятельности Александра Дольника и перспектив развития архитектурной мастерской «Дольник и К^о». **Вывод.** Александр Теодорович Дольник ушел из жизни, но из его мастерской вышли десятки и даже сотни проектов коммерческой застройки центральной части г. Днепр. Кроме этого, он является владельцем таких престижных наград как премия «Архитектурный триумф» 2005 г. и Государственная премия 2013 года. То есть можно сказать, что он ушел из жизни триумфатором. А. Дольник был настоящим профессионалом, руководил проектом с самого начала и до последней точки в его документации. Сейчас ни один из его проектов не отложен.

Ключевые слова: архитектор; архитектурная мастерская; проектирование; застройка; реконструкция

CREATIVE ACTIVITIES AND PROSPECTS OF ARCHITECTURAL WORKSHOP «DOL'NIK AND K^o»

YEVSEIEVA G. P.^{1*}, *Dr. Sc. (Public management), Prof.*,

PERETOKIN A. G.², *Cand. Sc. (Hist.), Ass. Prof.*,

ZHAK O. D.³, *M. Arch.*

^{1*}Department of Ukrainian Studies, State Higher Education Establishment “Prydniprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture”, 24-a, Chernishevskogo str., Dnipro, 49600, Ukraine, phone: +38 (05-62) 46-94-98, [ORCID ID: 0000-0001-9207-6333](#)

²Department of Ukrainian Studies, State Higher Education Establishment “Prydniprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture”, 24-a, Chernishevskogo str., Dnipro, 49600, Ukraine, phone: +38 (050) 975-77-93, [ORCID ID: 0000-0001-8881-1024](#)

³Department of Ukrainian Studies, State Higher Education Establishment “Prydniprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture”, 24-a, Chernishevskogo str., Dnipro, 49600, Ukraine, phone: +38 (063) 964-87-77, [ORCID ID: 0000-0001-6043-4319](#)

Abstract. Formulation of the problem. In April 2015 the Parliament of Ukraine has adopted the law on the condemnation of the communist and Nazi regimes. In general, under the Law of Ukraine “On the condemnation of Communist and National Socialist (Nazi) totalitarian regimes in Ukraine and the prohibition of propaganda of their symbols” in the city Dnipro (former Dnipropetrovsk) 300 place names of the streets, avenues, squares, parks and gardens were changed. The street named after Shaumyan – revolutionary, one of the 26 Baku Commissars – was in this list and it was named after architect Dolnik – founder and creative director of the Complex architectural studio “Dolnik and K^o” which was founded in 1989. The main direction of the company is construction of the central historical part of the city Dnipro. The company has a numerous staff of architects and engineers, the number of them is 90 employees. The sphere of design is large civil objects, houses, offices and shopping centers. Workshop made the design and construction of objects that were acknowledged in Ukraine and abroad. **Purpose of the article** is the analysis of creativity of Alexander Dolnik, activities and prospects of the architectural studio “Dolnik and K^o”. **Conclusion.** Alexander Teodorovich Dolnik died, but his workshop took tens and even hundreds of projects of the commercial development of the central part of the city Dnipro. In addition, he is the owner of such prestigious awards. as an “Architectural triumph” in 2005 and the State Prize in 2013. He passed away as a triumpher. A. Dolnik was a true professional, who led the project from the beginning to the last point in its documentation. Now none of his projects is postponed.

Keywords: architect; architectural workshop; design; construction; reconstruction

Постановка проблеми. У квітні 2015 року Верховна Рада України ухвалила Закон про засудження комуністичного й нацистського режимів. Загалом у рамках цього закону на території м. Дніпро (колишнього Дніпропетровська) змінено понад 300 топонімів (вулиць, проспектів, площ, парків, скверів тощо). До цього переліку потрапила вулиця Шаумяна–революціонера, одного із 26 бакинських комісарів, – і стала вона вулицею архітектора Дольника–засновника і творчого керівника Комплексної архітектурної майстерні «Дольник і К^о», яка почала діяти у 1989 році. [36]. Головний напрям роботи – забудова центральної історичної частини м. Дніпро. Компанія має численний штат архітекторів та інженерів – 90 працівників.

Сфера проектування – великі цивільні об'єкти, житлові будинки, офіси і торговельні центри, що суттєво змінюють архітектурне обличчя міста. Майстерня здійснила проектування й будівництво об'єктів, які визнані кращими в Україні й за кордоном.

Мета статті – аналіз творчої діяльності Олександра Дольника та перспектив розвитку архітектурної майстерні «Дольник і К^о».

Виклад матеріалу. Робота компанії була неодноразово відзначена державними нагородами різного ступеня, зокрема, дипломами першого ступеня компанія була нагороджена на Державному конкурсі за комплекс «Первозванівський», офісний комплекс «Цитадель», «Бельведер» в

номінації «Найкращі будинки житлово-громадського та промислового призначення» (2000). Трьома дипломами відзначено хоральну синагогу «Золота роза» на Міжнародному архітектурному фестивалі Зодчество-2001, конкурсі найкращих архітектурних витворів у Москві та конкурсі «Інтер» у Києві. Три дипломи одержала компанія за віллу «Базиліка» на Міжнародному архітектурному фестивалі Зодчество-2002.

Дипломами першого ступеня відзначені житлові комплекси «Паркова колонида», «Вежі» (за високу якість проектування). Почесний диплом лауреата професійної премії «Архітектурний тріумф» компанії вручили у 2005 р., а в 2006 р. містобудівний ансамбль «Крутогорий» був відзначений бронзовим дипломом на Міжнародному фестивалі «Зодчество-2006» у Москві.

Компанія була визнана членом Міжнародної асоціації архітекторів Американським інститутом архітекторів у 2006 році в Нью-Йорку. Премією національного Союзу архітекторів «Волюта» (2007) нагороджено компанію за багатофункціональні комплекси «Каскад-Плаза» й «Брама», а також за житловий комплекс «Амстердам», діловий комплекс «Енігма» (2009), за торговельний центр «Пасаж» (2013) та за багатоповерховий житловий комплекс «Каскад-Плаза» (2015 р.) [1].

Бізнес-центр «Цитадель-1» (рис. 1) вул. Січових Стрільців, 20 (колишня вул. Артема) – це реконструйована будівля сторічної давнини. Бізнес-центр являє собою шести поверховий кутовий будинок, фасад якого звернений на дві вулиці (вул. Січових Стрільців і вул. Святослава Хороброго (колишні вул. Артема і вул. Чкалова). Реконструкція відбувалася у 1996–1997 роках. Закладені конструктивні рішення і принцип «вільного планування» дозволяють трансформувати площі офісних приміщень залежно від побажання і вимог замовника. Будівля складається з двох частин: реконструйованої і нової (надбудова 5 і 6-го поверхів). Реконструкційні роботи полягали в посиленні фундаменту, відновленні ліпних фрагментів фасаду

будівлі. Загальна площа забудови 3 448 м² [2].

Рис. 1. Бізнес-центр «Цитадель-1» по вул. Січових Стрільців, 20 (колишня вул. Артема)

Бізнес-центр «Цитадель-2» (рис. 2), зведений у 1997–1998 рр., розташований на вул. Святослава Хороброго, 12 (колишня вул. Чкалова), проектував О. Дольник спільно з В. Богмановим. У м. Дніпро – це перший бізнес-центр із підземним паркінгом. Загальна площа бізнес-центру 9 679 м². Головний акцент будівлі – замковий камінь, висота якого дорівнює трьом поверхам, прикрашений Вісником на колісниці з бронзовим Пегасом [3].

Рис. 2. Бізнес-центр «Цитадель-2» по вул. Святослава Хороброго, 12 та «Цитадель-3» по вул. Святослава Хороброго, 12-а (колишня вул. Чкалова)

Торговий центр «Цитадель-3» (або «Колонида») зведений у 2004 р. на вул. Святослава Хороброго, 12-а. Зовнішній вигляд торгового центру гармонічно поєднаний із сусіднім будинком, побудованим у 1998 р. за проектом Dolnik & Co. Його витягнутий двоповерховий корпус (третій поверх

підвальний) розірваний по центру скляним входом, сягає у глибину будівлі до атріумного трикольорового простору. По периметру атріуму, на галереях розташовані торгові зали. Простір атріуму перекрито двосхилою скляною покрівлею, яка злегка виступає над вхідною частиною будівлі [4].

Реконструкція житлового комплексу «Первозванівський» (рис. 3) здійснена у 1997–1999 рр. (вул. Старокозацька, 25 (колишня вул. Комсомольська) – чудовий зразок архітектури початку ХХ століття. Будинок на розі вулиць Первозванівської і Козачої (нині вул. Короленка і Старокозацької) побудований у 1902 році. Його перетворено на сучасний житловий комплекс. Загальна площа житлового комплексу 15 328 м². Замкнутий периметр побудований у вигляді анклаву, а у цокольній частині відведено місце для паркування [5]. Такий тип забудови зручний для мешканців будинку та містян.

Хоральна синагога «Золота роза» (рис. 4) на вул. Шолом-Алейхема 4, була реконструйована у 1999–2000 роках. Загальна площа 2 533 м². Синагогу побудовано в 1852 році. У 1929 році будівлю синагоги пристосували під клуб, із цією метою було прибудовано сценічну коробку. Під час реконструкції у 1999-му сценічну коробку перебили на чотири поверхи, з'єднані з чотириповерховим об'ємом прибудови [6; 7].

Житловий комплекс «Вежі» (рис. 5) на вул. Володимира Вернадського, 35-б (колишня вул. Дзержинського) будувався з 1999 до 2005 р., цей комплекс став візитівкою сучасного м. Дніпро. Тридцятиповерхові вежі-близнюки надали сучасного вигляду центральній частині міста. Це житлові забудови з усіма зручностями: спортивні та тренажерні зали, басейн, косметичний кабінет, а в підвалі розташовано дві автостоянки, індивідуальну котельню. Найвищі в місті, однакові будівлі висотою у 123 м – головний акцент ансамблю «Крутогірний». Комплекс розроблений у співпраці з С. Пісчаним і В. Богдановим.

Рис. 3. Житловий комплекс «Первозванівський» по вул. Старокозацькій, 25 (колишня вул. Комсомольська)

Рис. 4. Синагога «Золота роза» по вул. Шолом-Алейхема, 4

Рис. 5. Житловий комплекс «Вежі» по вул. Володимира Вернадського, 35-б

Ансамбль веж-близнюків доповнює будинок «Амфітеатр», побудований у 2007 р. на вул. Володимира Вернадського, 35-г. Будинок має загальну площу 32 300 м². Місце, де побудований комплекс, для міста знакове: в довоєнні роки тут розташовувалася єдина південна трибуна стадіону «Динамо». Цей факт і нав'язав ідею

побудувати тут будинок у вигляді амфітеатру з 50 житловими осередками. Кожна із шести секцій має свій вхід, є в будинку і дворівневий паркінг [8].

Вілла «Ротонда» на вул. Володимира Вернадського, 35-м (колишня вул. Держинського), побудована у 2002 р., має загальну площу 1 360 м². На відміну від інтравертного характеру Базиліки, вілла «Ротонда» забудована у послідовній екстравертності. У бік річки винесено закслений циліндричний об'єм, інтегрований у світлопрозору стіну. Як наслідок із приміщень усіх трьох рівнів відкривається унікальна панорама Дніпра. Головний вхід, як і в сусідніх забудов, розташований на верхньому поверсі і з'єднаний з міським пагорбом за допомогою ажурного мосту, захищеного спеціальним дахом від сторонніх очей [9].

Житловий комплекс «Амстердам» побудовано у 2005 році. Загальна площа комплексу 13 393 м². Він виходить вікнами до води, на Набережну, а розташований він на вул. Архітектора Дольника, 15 (колишня вул. Шаумяна). Своїм цегляно-голландським стилем ця будова нагадує архітектуру столиці Нідерландів. Г-подібний будинок має внутрішній двір-патіо, у цоколі - паркінг і спа-центр [10], що особливо зручно для мешканців.

Торговий центр «Приозерний» (рис. 6) на вул. Шмідта, 2, побудований у 2006 р., має загальну площу 31 800 м². Рельєф ділянки складний – перепад висот до 9 м. У спорудженні цього комплексу застосовували будівельне водозниження. Торговий центр має паркінг на 100 автомобілів. Будову п'ятиповерхового торгового центру, що має форму паралелограма в плані, складна. Скляний фасад, що виходить на вул. Шмідта, підкреслений «діаграмою» ескалаторів, розташованих уздовж зовнішньої грані будівлі. Скляно-алюмінієва фасадна система плавно огинає циліндричний об'єм внутрішніх сходів, що виходять на перехрестя вулиць і запрошують до входу з нависаючим козирком. Фасад, що виходить на вул. Боброва, облицьований фасадною системою «алюкобонд» [11; 12].

Рис. 6. Торговий центр «Приозерний» по вул. Боброва, 2

Рис. 7. Житловий комплекс «Нагірний» по вул. Жуковського, 22-а

Житловий комплекс «Нагірний» (рис. 7) на вул. Жуковського, 22-а побудовано у 2006 році. Він має загальну площу 22 200 м². Житловий комплекс конструктивно являє собою 10-поверхову будівлю з розмірами 18×109 м, розділену деформаційним швом на чотири секції. Житлові приміщення квартирного типу розміщені в цих секціях із першого по десятий поверх. Квартири площею від 63,3 м² до 213,0 м² з вільним плануванням. Будівля каркасна з самонесними огорожувальними стінами.

Традиційні для такого житла ризаліти-еркери зібрані в колони методом відсікання зайвого матеріалу з прямокутного об'єму. Арки-ферми в рівні останнього житлового поверху символічно позначають проріз у інтерколумнії. Монолітний карниз (технічний поверх) і подіум (двоповерховий паркінг) об'єднують і збільшують вертикальні субструкції [13;14].

Будинок Крейніна зведений у 2006 р. (рис. 8) на Крутогірному узвозі, 33 (колишня вул. Рогальова). Цей багатоповерховий, багатосекційний житловий комплекс вузьким фасадом виходить на Набережну. Загальна площа будинку 186 м². Житловий будинок складається з чотирьох секцій: дві секції по дев'ять поверхів, одна секція – 12, одна секція 15-поверхова. Три з чотирьох секцій завершуються пентхаузами, які займають весь поверх і мають великі тераси. У першому поверсі будівлі вбудовані магазини. Також є автономне джерело тепла – дахова котельня. У майбутньому ділянка проїзду уздовж будівлі стане продовженням Крутогірного узвозу [15].

Рис. 8. Житловий комплекс «Будинок Крейніна» на Крутогірному узвозі, 33 (колишня вул. Рогальова)

Житловий комплекс «Паркова колонада» (рис. 9) височить над парком Глоби на вул. Старокозацькій, 52 (колишня вул. Комсомольська) і виділяється яскравим червоним кольором керамічної цегли. Комплекс побудовано у 2006 році. Загальна площа – 33 900 м². Він складається з двох 10-поверхових будівель із чотирьох і трьох секцій. До складу житлового комплексу входять: житлові приміщення, вбудована автостоянка і приміщення громадського призначення. На восьмому і дев'ятому поверхах розміщені дворівневі квартири. У перспективі планується побудувати ще один об'єкт із двох секцій [16; 17].

Вілла «Базиліка» на вул. Володимира Вернадського, 35-К (колишня вул. Держинського) відкрила новий тип міського житла. Вона побудована в 2002 р. і була запланована як частина моноліту «Східної стіни» в ансамблі «Крутогірний».

Загальна площа вілли складає 1 370 м². Вікна головного північного фасаду будівлі виходять до р. Дніпро. Унікальне архітектурне рішення полягає в тому, що головний вхід розташований на рівні третього поверху і приєднується за допомогою мосту.

Рис. 9. Житловий комплекс «Паркова колонада» по вул. Старокозацькій 52 (колишня вул. Комсомольська)

Торговельний центр «Вавилон» побудований у 2006 р. на вул. Малиновського, 1. Загальна його площа складає 20 300 м². Він має оригінальне замкнуте кільцеве планування. До складу центру входять супермаркет, мультиплекс, кінотеатр. Домінантою в архітектурній композиції повинен стати 25-поверховий діловий центр, передбачений у другій черзі будівництва [20].

Торговельно-діловий центр «Босфор» (рис. 10) на Катеринославському бульварі, 2, побудований у 2004 р., слугував приводом для створення цього бульвару на історичному перехресті головного проспекту міста з вул. Управською (нині вул. Виконкомівська). Загальна площа 13 650 м². До центру входять торговельна зона, багатоярусний паркінг, офісний блок [21; 22].

Рис. 10. Торговельно-діловий центр «Босфор» та «Каскад-Плаза» на Катеринославському бульварі

У 2005 році на пр. Дмитра Яворницького, 22 (колишній пр. К. Маркса) (рис. 11) побудували торговельно-діловий центр «Атріум» загальною площею: 12 900 м². На п'яти верхніх поверхах розташувалися офіси, а нижче – торговельні галереї. Входи до торговельної і ділової частини окремі. Будинок прикрашає вежа з годинником та колонадою.

Рис. 11. Бізнес-центр «Атріум» по просп. Дмитра Яворницького, 22 (колишній пр. К. Маркса)

Торговельний центр «Європа» розташувався у самому центрі міста на Європейській площі. Побудований він у 2005 р. на вул. Центральній, 10. Торговельний центр має загальну площу 9 865 м². Він нагадує скандинавські будівлі у морському стилі. Білий карниз і широке застосування скла підкреслюють легкість будівлі. У центрі розташовані супермаркет, бутики, ресторани, магазини.

Торговельно-розважальний центр «Материк» (рис. 12) – оригінальна будівля на вул. Марії Кюрі, 5 – побудований у 2006 р. і має загальну площу 23 500 м². Це

класичний шопінг-мол, який виділяється на фоні традиційної архітектури 60-х рр. минулого століття. Перший і другий поверхи відведені під торговельні площі, а третій – зона розваг, кінотеатрів і кафе [23].

Рис. 12. Торговельно-розважальний центр «Материк» по вул. Марії Кюрі, 5

Житловий комплекс «Кампаніла» на вул. Володимира Вернадського, 35-Л (колишня вул. Держинського) побудовано у 2007 році. Він має загальну площу 6 600 м². «Кампаніла» – лаконічний елемент комплексу, який слугує західним акцентом архітектурного віяла житлового будинку «Амфітеатр» і перехідним шарніром до об'єкта «Західна стіна». Висотна побудова всього доміантного обсягу підкреслена вертикальною композицією всіх без винятку віконних прорізів, оформлених у вигляді французьких балконів. Вертикальну тему загострює глухий сходовий блок, увінчаний символічно гіпертрофованим димоходом, що виконує функцію труби котельні. Обробка зовнішніх стін – навісний фасад із граніту і алюмінієві вітражі [24].

Житловий комплекс «Східна стіна» на вул. Володимира Вернадського, 35-П (колишня вул. Держинського) побудовано у 2007 році. Він має загальну площу 6 200 м². Шаховий ритм і індіферентність до ситуативно-історичних форм викликані необхідністю протистояння вертикалі «Кампаніли». Прикраса об'єкта – висячі і партерні зелені тераси. П'ятиповерховий житловий блок складається із двох секцій, об'єднаних вестибюлем. Суворі модульні сітка фасаду і решітки огороження покрівлі, гранітне облицювання

підкреслюють стилістичну єдність будівлі та всього ансамблю [25].

Торгово-діловий центр «Призма» на вул. Глінки, 7 (рис. 13) збудовано у 2007 р.; загальна площа 8 244 м². На першому поверсі розташовуються дві торгові зали, з другого до чотирнадцятого поверху розташовані офісні приміщення. Проектом передбачено збереження головного історичного фасаду на вул. Глінки, 7, з проведенням ремонтно-реставраційних робіт із повним відновленням деталей фасаду будівлі на основі натурних досліджень згідно з проектом реставрації. Головний вхід до будівлі – з вулиці Глінки, через тамбур у вестибюль і в сходово-ліфтовий блок, що має сполучення з усіма вищерозташованими офісними поверхами і два відокремлені виходи назовні [26; 27].

Адміністративно-готельний комплекс «Тераса» (рис. 14) на Січеславській набережній, 53 (колишня набережна ім. Леніна) побудовано у 2008 році. Загальна площа комплексу 13 000 м².

Початкова функція адміністративно-готельного комплексу за час проектування економічно неминує трансформувалася в офісно-ділову. Композиційно «Тераса» вписана в рельєф Крутогірний і служить підіумом для комплексу «Амстердам», що зовсім по-амстердамськи підкреслюється теракотою цегли. У видовженому обсязі розіграний контраст червоної цегляної стіни і широко зашклені поверхні атриумів, виконаних у жорстко-індивідуальній манері. Північноєвропейська стилістика ділового центру нав'язана близькістю великої води. Комплекс включає шість автономних триповерхових блоків (офіси), бутик, ресторан, вбудований паркінг. Входи акцентовані відкритою металевою конструкцією, винесеною за межі застеклення. Очевидні достоїнства об'єкта поглиблюються можливістю насолоджуватися видами Дніпра практично з кожного вікна будівлі [28].

Житловий комплекс «Мрія» (рис. 15) на вул. Ульянова, 16, побудований у 2010 році має загальну площу 46 150 м². Його вирішено у вигляді 23-поверхового паралелепіпеда – житлового будинку, що

стоїть на двоповерховому стилістично-паркінгу. При цьому дах паркінгу є житловим двором. Типові поверхи припускають розміщення по чотири квартири на поверсі. Це квартири площею від 69,5 м² до 129 м². На верхньому поверсі є чотири-п'ятикімнатні квартири з терасами. Фасади вирішені в легкій штукатурній системі із зовнішнім утепленням «Драйвіт».

Рис. 13. Бізнес-центр «Призма» по вул. Глінки, 7

Рис. 14. Адміністративно-готельний комплекс «Тераса» по Січеславській набережній, 53 (колишня набережна ім. Леніна)

Головний фасад будівлі нагадує ешерівську головоломку. Все залежить від точки зору того, хто на нього дивиться: здалеку – на фасаді виступають три доричні колони; поблизу – погляд упирається в партикулярну перфорацію вікон. Вертикалі ризалітів, що розділяють «доричні колони», розфарбовані в єгипетському стилі [29; 30].

Діловий комплекс «Енігма» (рис. 16) на вул. Шевченка, 53 побудовано у 2011 р., загальна площа 19 100 м². Це маніфест нового динамічного стилю в композиції ансамблю Катеринославського бульвару. Центральний архітектонічний елемент

комплексу оформлений у вигляді консолі з вітражем-екраном [31].

Рис. 15. Житловий комплекс «Мрія» по вул. Ульянова, 1-6

Рис. 16. Бізнес-центр «Енігма» по вул. Шевченка, 53

Житловий комплекс «Дует» (рис. 17) на Крутогорному узвозі, 28 (колишня вул. Рогальова) побудовано у 2013 році. Він має загальну площу 41 200 м². Кватирки від 63,1 м² до 248,96 м². В архітектурі будинку використано концепцію розумної ергономіки, яка дозволила об'єднати сучасний дизайн із високими технологіями і створити комфортний житловий простір. Два житлові блоки різної поверховості, об'єднані квадратною платформою з двоярусним паркінгом, склали характерну просторову конструкцію, яка і дала ім'я комплексу. Композиційно обидва блоки розчленовані на вузькі вертикальні елементи, різновеликість і випадковість яких підкреслена стохастично розкиданими балконами. Тут щільно історична забудова (центральна частина дореволюційного Катеринослава впритул примикає до комплексу). Подібна алузія історичного міста розіграна в житловому комплексі «Амстердам» [32; 33].

Рис. 17. Житловий комплекс «Дует» на Крутогорному узвозі, 28 (колишня вул. Рогальова)

«Каскад-Плаза» – ключова споруда Катеринославського бульвару. Разом із комплексом «Босфор» вони утворюють площу-пасаж. Комплекс, побудований у 2013 р. на вул. Виконкомівська, 1., має загальну площу 54 200 м². Подіум із паркінгом та іншими загальноміськими функціями служить підставою для трьох житлових блоків. Головна фішка будівлі – висячі сади на жорсткому бетонному каркасі. Зараз торговий центр добудовується.

Рис. 18. Торгівельний центр «Пасаж» по пр. Дмитра Яворницького, 50 (колишній пр. К. Маркса)

«Пасаж» (рис. 18) розташований на одному з головних міських перехресть – пр. Дмитра Яворницького (колишній пр. Карла Маркса) та Європейського бульвару за адресою пр. Дмитра Яворницького, 50. Має загальну площу 25 100 м². Він побудований у 2011 р. на місці будівель готелю «Центральний» і магазину «Дитячий світ». Через фасад будівлі із сірого граніту – тієї ж породи, що і сусідній ЦУМ архітектора

А. Красноссільського, – його часто називають Мавзолеєм [34].

В архітектурній майстерні «Дольник і К^о» є ще низка нереалізованих проєктів.

«Фоззі» (рис. 19) – цей гігантський торговий комплекс загальною площею 17 545 м² розроблявся для будівництва між вул. Стартовою та Запорізьким шосе. Перед будівлею запланована величезна стоянка на тисячу автомобілів. Одна частина комплексу, відведена під торговий зал, має бути одноповерховою, а та частина, де за проєктом розташовуються адміністративно-побутові приміщення, – двоповерховою. Колони будівлі повинні нагадувати гілки дерев, фасад – повністю зашкленний, а всередині передбачені світлоаераційні ліхтарі.

Меморіальний музей Холокосту, повинен був розташовуватися на вул. Шолом-Алейхема, на місці побудованої «Менори». Він був задуманий як продовження комплексу хоральної синагоги. Зал пам'яті у вигляді усіченого конуса символізував трубу табірної крематорію.

Рис. 19. Гіпермаркет «Фоззі» між вул. Стартовою та Запорізьким шосе (проєкт)

«Флора» (рис. 20) мала розташовуватися на вул. Івана Акімфієва (колишня вул. Фучика) і стати антитезою до башт. Будівля ботанічної форми має припасти до смаку любителів панорамних видів. Комплекс символізує образ гаю. Зелене листя розлогих крон будівель – рухливі сонцезахисні екрани з патинованої міді. Особливо чудово ця будівля повинна виглядати з лівого берега.

«Каміння» (рис. 21) – ще один нереалізований проєкт архітектора. Споруда повинна була розташовуватися на Січеславській набережній (колишня

набережна ім. Леніна). Розсип самоцвітів, якими всипані будівлі – це скелясті виходи граніту, включені в структуру комплексу, який відіграє роль населеної стіни в ансамблі «Крутогірний».

Рис. 20. Житловий комплекс «Флора» по вул. Івана Акімфієва (колишня вул. Фучика)

Багатофункціональний комплекс «Гранд-Плаза Дніпро» (рис. 22) являє собою два композиційно ув'язані між собою об'єми: шестиповерхового паралелепіпеда з розміщеними в ньому паркінгами та кінотеатрами, і циліндричного об'єму з розміщеними в ньому торговими й офісними приміщеннями. Дев'яти поверховий циліндричний об'єм має в центрі атриумний простір, перехрещений хаотично розташованими ескалаторами, що піднімаються до 4-го рівня, де розташовуються кафе Fast-Food, безпосередньо пов'язані із зоною мультиплексу з шести кінозалів загальною місткістю на 800 місць. Офісна частина розташовується на п'яти поверхах і має вхід і сходово-ліфтовий зв'язок із вул. Челюскіна. Основний вхід у торгово-розважальний комплекс розташований з вул. Челюскіна, ув'язаний планувально по осі з торговими залами 1- і 2-га рівнів існуючого ТЦ «Grand Plaza». Зовнішні стіни облицьовуються вертикальною керамічною фасадною системою «Creaton» і алюмінієвими вітражами.

Рис. 21. Житловий комплекс «Каміння» (проект)

Рис. 22. Багатофункціональний комплекс «GRAND PLAZA-DNEPR» по вул. Челюскіна (проект)

Житловий комплекс «Скеля» (рис. 23) повинен мати 23 поверхи. За авторським задумом своєю активною пластикою будівля нагадує скелю, природно сформовану з каскаду тектонічних пластів. Зелені тераси орієнтовані на південь, у бік вул. Володимира Вернадського (колишня вул. Держинського). Конструктивно будинок являє собою каркас із монолітного залізобетону, поперечні несні стіни з кроком 6,6 м. Трирівнева платформа паркінгу заглиблена і вписана в рельєф. У першому поверсі розташовані приміщення соціального профілю, фітнес та дошкільні заклади. З другого поверху – квартири різної планувальної структури на зручному квадратному модулі з площею від 60 до 400 м². Вище п'ятого – квартири в двох рівнях.

Рис. 23. Житловий комплекс «Скеля» по вул. Володимира Вернадського, 25 (колишня вул. Держинського) (проект)

Рис. 24. Багатофункціональний комплекс «Алеф бізнес-центр» (проект)

Рис. 25. Торгово-діловий центр «Сходи» по пр. Д. Яворницького (колишній пр. К. Маркса) (проект)

Будівля торгово-ділового центру «Сходи» (рис. 25) являє собою витягнутий вздовж пр. Дмитра Яворницького паралелепіпед 128,8×23,3 м змінної поверховості – від трьох до п'яти поверхів,

фланкованих восьмикутною вежею рампи 20×20 м з боку вул. Гоголя, в завершенні якої розміщено шпиль із трубою дахової котельні. Основою функціонально-планувального рішення будівлі служить Атріум – Сходи – витягнутий уздовж пр. Дмитра Яворницького і відокремлений від нього величезним вітражем у два–чотири поверхи. У середині атриуму містяться ескалатори, що йдуть паралельно проспекту; панорамні ліфти; декоративні дерева і чагарники у великій кількості.

Ще одним нереалізованим проектом став «Титанік» (рис. 26) – центр розваг по вул. Овражній, 12, загальною площею 8 800 м² [35].

Рис. 26. Центр розваг «Титанік» по вул. Овражній, 12 (проект)

Житловий комплекс «Окуляр» (рис. 27) повинен був стати ще однією частиною ансамблю «Крутогірний». Таким чином, архітектор у цьому будинку Г-подібної споруди доповнює і урбаністичний пейзаж Набережної.

Рис. 27. Житловий комплекс «Окуляр» по вул. Архітектора Дольника (колишня вул. Шаумяна) (проект)

Багатофункціональний торговий комплекс «Привокзальний» (рис. 28) займає підземний простір пл. Вокзальної (колишня пл. Петровського) і являє собою двоповерхову Т-подібної форми споруду з габаритами 164×104 м у найширшій частині.

Рис. 28. Торговий комплекс «Привокзальний» по пр. Д. Яворницького (кол. пр. К. Маркса) (проект)

Вхід у торговий комплекс із боку проспекту Дмитра Яворницького і залізничного вокзалу здійснюється через підземні переходи, спуски, обладнані ескалаторами і перекриті легкими заскленими конструкціями. При цьому демонтуються існуючі павільйони входів у станцію метрополітену і рух пасажирів у вестибюль станції здійснюється через торговий центр.

Висновок. Олександр Теодорович Дольник пішов із життя, але з його майстерні вийшли десятки і навіть сотні проектів комерційної забудови центральної частини м. Дніпро. Ці видатні сучасні споруди змінили вигляд нашого міста і забезпечили йому одне з перших місць серед найкрасивіших мегаполісів України з оригінальними архітектурними ансамблями.

Відомий архітектор Олександр Дольник – володар таких престижних нагород, як премія «Архітектурний триумф» 2005 р. і Державна премія (2013 р). Він був справжнім професіоналом, який керував проектом від самого початку й до останньої крапки в його документації. Зараз жоден із його проектів не відклали.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Признание // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/recognition>.
2. Цитадель-1 – деловой центр : проект Дольник и Ко. // Gorod.dp.ua. – Режим доступа: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=317>.
3. Дольник – человек, который изменил Днепропетровск: все строительные проекты // VGORODE.UA. Главный сайт города. Днепр. – 2013. – 16 июля. – Режим доступа: http://dp.vgorode.ua/news/luidy_horoda/182094-dolnyk---chelovek-kotoryi-uzmenyl-dnepropetrovsk-vse-stroytelnye-proekty.
4. Цитадель-3 – торговый центр : проект Дольник и Ко. / архитекторы : А. Дольник, Т. Свирежева, О. А. Подушкина, Л. В. Царицына ; конструкторы : Ю. Прокуратов, А. Прокуратов // Gorod.dp.ua. Архитектура города. – Режим доступа: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=335>.
5. «Первозвановский» // Корпорация Перспектива. Объекты. – Режим доступа: <http://www.perspectiva-conr.com/?objects/pervozvanovsky/>.
6. Золотая роза – Хоральная синагога (реконструкция) : проект Дольник и Ко. / архитектор : А. Дольник ; конструкторы : Ю. Прокуратов, А. Прокуратов // Gorod.dp.ua. Архитектура города. – Режим доступа: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=336>.
7. Хоральная синагога Золотая роза // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/component/galleric/?catid=1&Itemid=56>.
8. Вилла «Ротонда» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=60&Itemid=60>.
9. Приозерный – торговый центр : проект Дольник и Ко. // Gorod.dp.ua. Архитектура города. – Режим доступа: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=782>.
10. Торговый центр «Приозерный» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=19&Itemid=19>.
11. Нагорный – жилой комплекс : проект Дольник и Ко. // Gorod.dp.ua. Архитектура города. – Режим доступа: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=462>.
12. Жилой дом «Нагорный» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=43&Itemid=43>.
13. Дом Крейнина – жилой комплекс : проект Дольник и Ко. // Gorod.dp.ua. Архитектура города. – Режим доступа: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=348>.
14. Жилой комплекс «Парковая колоннада» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=26&Itemid=26>.
15. Виллы «Базилика» и «Ротонда» : проект Дольник и Ко. / архитекторы: А. Дольник, С. Песчаный, С. Сидоренко ; конструкторы: Ю. Прокуратов, А. Прокуратов // Gorod.dp.ua. Архитектура города. – Режим доступа: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=339>.
16. Центр Вавилон-1 // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=59&Itemid=59>.
17. Кузикова Л. Н. Екатеринослав-Днепропетровск. Архитектура и архитекторы : учеб. пособие / Л. Н. Кузикова, С. Н. Антонов. – Запорожье : Привоз принт, 2009. – 40 с. : ил.
18. Торгово-деловой центр «Босфор» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=66&Itemid=66>.
19. Жилой дом «Кампанила» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=41&Itemid=41>.
20. Жилой дом «Восточная стена» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=61&Itemid=61>.
21. Призма – деловой центр // Gorod.dp.ua. Архитектура города. – Режим доступа: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=518>.
22. Торгово-деловой центр «Призма» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/component/galleric/?catid=1&Itemid=55&Itemid=55>.
23. Деловой центр «Терраса» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=62&Itemid=62>.
24. Жилой комплекс «Мечта» по ул. Ульянова в г. Днепропетровске : Проект фирмы Dolnik & Co / Архитекторы: Т. Свирежева, В. Сидоренко ; Конструкторы: Ю. Прокуратов, С. Яковенко, В. Прокуратов // Проектирование и строительство гражданских зданий : сайт Александра Прокуратова. – Режим доступа: <http://www.konstr.narod.ru/kirova-ulyanova.htm>.
25. Жилой комплекс «Мечта» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=52&Itemid=52>.
26. Деловой комплекс «Энигма» // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Постройки. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=64&Itemid=64>.

27. Жилой комплекс «Дуэт» // Kansas.ua. Житловий комплекс Palladium. – Режим доступа: http://www.kansas.ua/new_building/view/107/.
28. Дом бизнес-класса для разумных людей // Duet. Welcome home. – Режим доступа: <http://duet.dp.ua/about.html>.
29. Проекты // DOLNIK & CO. Architects + Engineers. – Режим доступа: <http://www.dolnik-ua.com/ru/component/galleric/?catid=2&Itemid=46&Itemid=46>.

REFERENCES

1. *Priznanie* [Acceptance]. DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/recognition>. (in Russian).
2. *Citadel'-1 – delovoj centr: proekt Dol'nik i Ko*. [Citadel-1 – Business Center: project of Dolnik & Co]. *Gorod.dp.ua*. Available at: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=317>. (in Russian).
3. *Dol'nik – chelovek, kotoryj izmenil Dnepropetrovsk: vse stroitel'nye proekty* [Dolnik - the man who changed Dnepropetrovsk]. VGORODE.UA. *Glavnyj sajt goroda. Dnepr. 2013, 16 iyulya* [VGORODE.UA. The main web-site of the city. Dnepr. 2013, 16 of July]. Available at: http://dp.vgorode.ua/news/luidy_horoda/182094-dolnyk---chelovek-kotoryi-yzmenyl-dnepropetrovsk-vse-stroytelnye-proekty. (in Russian).
4. *Citadel'-3 – torgovyy centr: proekt Dol'nik i Ko* [Citadel 3 - shopping center: the project of Dolnik & Co]. *Gorod.dp.ua. Arxitektura goroda* [Gorod.dp.ua. Urban architecture]. Available at: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=335>. (in Russian).
5. *«Pervozvanovskij»* [Pervozvanskiy]. *Korporaciya Perspektiva. Ob'ekty* [Perspective. Corporation. Objects]. Available at: <http://www.perspectiva-corp.com/?objects/pervozvanovsky/>. (in Russian).
6. *Zolotaya roza – Xoral'naya sinagoga (rekonstrukcija): proekt Dol'nik i Ko* [Golden Rose - Choral Synagogue (reconstruction): project of Dolnik & Co]. *Gorod.dp.ua. Arxitektura goroda* [Gorod.dp.ua. Urban architecture]. Available at: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=336>. (in Russian).
7. *Xoral'naya sinagoga Zolotaya roza* [Choral Synagogue Golden Rose]. DOLNIK & CO. Architects + Engineers. *Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/component/galleric/?catid=1&Itemid=56>. (in Russian).
8. *Villa «Rotonda»* [Villa «Rotonda»]. DOLNIK & CO. Architects + Engineers. *Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=60&Itemid=60>. (in Russian).
9. *Priozernyy – torgovyy centr: proekt Dol'nik i Ko* [Priozernyy - shopping center: the project of Dolnik & Co]. *Gorod.dp.ua. Arxitektura goroda* [Gorod.dp.ua. Urban architecture]. Available at: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=782>. (in Russian).
10. *Torgovyy centr «Priozernyy»* [Shopping center “Priozernyy”]. DOLNIK & CO. Architects + Engineers. *Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=19&Itemid=19>. (in Russian).
11. *Nagornyj – zhiloj kompleks: proekt Dol'nik i Ko* [Nogornyy – a residential complex: project of Dolnik & Co]. *Gorod.dp.ua. Arxitektura goroda* [Gorod.dp.ua. Urban architecture]. Available at: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=462>. (in Russian).
12. *Zhiloj dom «Nagornyj»* [Residential house “Nogornyy ”]. DOLNIK & CO. Architects + Engineers. *Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=43&Itemid=43>. (in Russian).
13. *Dom Krejnina – zhiloj kompleks: proekt Dol'nik i Ko* [Kreynin House - a residential complex: project of Dolnik & Co.]. *Gorod.dp.ua. Arxitektura goroda* [Gorod.dp.ua. Urban architecture]. Available at: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=348>. (in Russian).
14. *Zhiloj kompleks «Parkovaja kolonada»* [Residential Complex “Park Colonnade”]. DOLNIK & CO. Architects + Engineers. *Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=26&Itemid=26>. (in Russian).
15. *Villy «Bazilika» i «Rotonda»: proekt Dol'nik i Ko* [Villa "Basilica" and "Rotonda": a project of Dolnik & Co]. *Gorod.dp.ua. Arxitektura goroda* [Gorod.dp.ua. Urban architecture]. Available at: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=339>. (in Russian).
16. *Centr Vavilon-1* [Babylon Center-1]. DOLNIK & CO. Architects + Engineers. *Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=59&Itemid=59>. (in Russian).
17. Kuzikova L.N. and Antonov S.N. *Ekaterinoslav-Dnepropetrovsk. Arxitektura i arxitektory* [Ekaterinoslav-Dnepropetrovsk. Arcitecture and Architects]. Zaporozh'e: Privoz print, 2009, 40 p.(in Russian).
18. *Torgovo-delovoj centr «Bosfor»* [Shopping and business centre “Bosfor”]. DOLNIK & CO. Architects + Engineers. *Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=66&Itemid=66>. (in Russian).
19. *Zhiloj dom «Kampanila»* [Residential house “Kampanila”]. DOLNIK & CO. Architects + Engineers. *Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=41&Itemid=41>. (in Russian).

20. *Zhiloj dom «Vostochnaja stena»* [Residential house “Eastern wall”]. *DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=61&Itemid=61>. (in Russian).
21. *Prizma - delovoj centr* [Prizma – a business centre]. *Gorod.dp.ua. Arxitektura goroda* [Gorod.dp.ua. Urban architecture]. Available at: <http://www.gorod.dp.ua/archi/?pageid=518>. (in Russian).
22. *Torgovo-delovoj centr «Prizma»* [Shopping and business centre “Prizma”]. *DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/component/galleric/?catid=1&Itemid=55&Itemid=55>. (in Russian).
23. *Delovoj centr «Terrasa»* [Business centre “Terrace”]. *DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=62&Itemid=62>. (in Russian).
24. *Zhiloj kompleks «Mechta» po ul. Ul'yanova v g. Dnepropetrovske: Proekt firmy Dolnik & Co* [Residential complex "Dream" on the street Ulyanov in Dnepropetrovsk: Company Project of Dolnik & Co]. *Proektirovanie i stroitel'stvo grazhdanskih zdaniy: sayt Aleksandra Prokuratova* [Design and construction of civil buildings: the web-site of Alexander Prokuratova]. Available at: <http://www.konstr.narod.ru/kirova-ulyanova.htm>. (in Russian).
25. *Zhiloj kompleks «Mechta»* [Residential complex “Dream”]. *DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=52&Itemid=52>. (in Russian).
26. *Delovoj kompleks «Enigma»* [Business complex “Enigma”]. *DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Postrojki* [DOLNIK & CO. Architects + Engineers. Buildings]. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/buildingscomponent/galleric/?catid=1&Itemid=64&Itemid=64>. (in Russian).
27. *Zhiloj kompleks «Duet»* [Residential complex “Duet”]. *Kanzas.ua. Zhytlovii kompleks Palladium* [Kanzas.ua. Residential complex Palladium]. Available at: http://www.kanzas.ua/new_building/view/107/.
28. *Dom biznes-klassa dlya razumnyx lyudej* [The business-class home for intelligent people]. *Duet. Welcome home*. Available at: <http://duet.dp.ua/about.html>. (in Russian).
29. *Proekty* [Projects]. *DOLNIK & CO. Architects + Engineers*. Available at: <http://www.dolnik-ua.com/ru/component/galleric/?catid=2&Itemid=46&Itemid=46>. (in Russian).

Рецензент: Челноков О. В. к. т. н., проф.

Надійшла до редколегії: 10.11.2016 р. Прийнята до друку: 21.12.2016 р.

УДК 69.059:[726:27-523.42]

THE INVESTIGATION OF THE FACTORS WHICH LEAD TO THE DESTRUCTION OF ORTHODOX CHURCH BUILDINGS AND THEIR PARTS

LYKHORAI V. V., *Post-graduate.*

Department of building technology, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture, 40, Sumska st., Kharkiv, 61002, Ukraine, phone: +38 (057) 706-18-54, e-mail: viktoria.lykhohrai@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6536-1526

Summary. Problem Statement. The main characteristic of the buildings, including Orthodox churches, is a reliability index. It depends on the service condition and includes reliability, durability, effective age of a structure and suitability of buildings and their separate elements to repairs [4; 10]. Despite the fact that the greatest losses Ukrainian architectural heritage have suffered from the policy of the communist regime and utilitarian, equally important factor was the low cultural standard of living. A number of lost churches as a result of neglect and "unconscious vandalism" is equal to the losses that were caused by the First and Second World Wars [2; 9]. As a result of the increase, the intensity of the adverse factors impact on Orthodox churches building their reliability is reduced. Since the dominant number of scientific publications dealing with technical condition and methods of restoration only for particular buildings, it is still no common data on the primary cause of the destruction of Orthodox churches. The main unexplored issues include the following: 1) what kinds of structural destructions have a mass character; 2) what kinds of what factors have a critical role in reducing building reliability index; 3) what are the main causes of the loss of interior decoration of churches. Research in this area will help to prioritize the development of constructive and technological solutions for the restoration of Ukrainian sacral architectural heritage. **The purpose of the article.** To identify factors which have the most impact on the durability of supporting structures of stone Orthodox churches (including which were built before 1917) and preserve their interior decoration on the basis of the expert survey. **Conclusion.** According to the results of expert evaluation and calculations, found that: cupolas, vaults (domes) and vertical bearing structures suffered the most significant losses; the main destructive factors of Orthodox churches can be considered disturbance of building structural scheme of the building, disturbance of service condition, temperature and humidity condition; mistakes in the design and construction of churches caused minimal loss of Orthodox church (due to the fact that churches are considered those that have survived).

Keywords: *expert evaluation; the expert group; destroying factors; the durability of construction; stone Orthodox churches; decorative finishing*

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ, ЯКІ СПРИЧИНЮЮТЬ РУЙНУВАННЯ БУДІВЕЛЬ ПРАВОСЛАВНИХ ХРАМІВ І ОКРЕМИХ ЇХ ЧАСТИН

ЛИХОГРАЙ В. В., *асп.*

Кафедра технології будівельного виробництва, Харківський національний університет будівництва та архітектури, вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна, тел. +38 (057) 706-18-54, e-mail: viktoria.lykhohrai@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6536-1526

Анотація. Постановка проблеми. Показник надійності – основна характеристика будівель, в тому числі й православних храмів, яка залежить від умов експлуатації. Він включає в себе безвідмовність, довговічність, ступінь збереження та придатності до ремонтів будівлі та окремих її елементів. Незважаючи на те, що найбільших втрат архітектурна спадщина України зазнала від політики комуністичного та утилітарного режиму, не менш важливим чинником виявився низький культурний рівень життя. Кількість втрачених церков у результаті недбалого ставлення та «несвідомого вандалізму» дорівнює втратам, які були спричинені Першою та Другою світовими війнами. Саме підвищена інтенсивність дії несприятливих факторів на будівлі православних храмів зумовила зниження їх надійності. Оскільки у науковій літературі питання дослідження технічного стану православних храмів і методів їх відновлення наводяться лише для конкретних об'єктів, досі лишається не відомим руйнування яких конструктивних елементів мають масовий характер, які фактори відіграють вирішальну роль у зниженні коефіцієнта надійності будівель та які основні причини втрати внутрішнього оздоблення храмів. Дослідження у цьому напрямку дозволять визначити пріоритетність розроблення конструктивних і технологічних рішень для збереження сакральної архітектурної спадщини України. **Мета статті** – на основі методу експертного оцінювання визначити фактори, які мають найбільший вплив на довговічність несних конструкцій кам'яних православних храмів (у тому числі зведених до 1917 року) і збереження їх оздоблення. **Висновки.** Встановлено, що найбільш значних втрат зазнали конструкції верхів і вертикальних несних конструкцій; основними руйнівними факторами православних церков можна вважати порушення конструктивної схеми будівлі, умов експлуатації та температурно-вологісного режиму; мінімальних втрат завдали православним храмам помилки у їх проектуванні та зведенні.

Ключові слова: *експертне оцінювання; експертна група; руйнівні фактори; довговічність конструкцій; кам'яні православні храми; оздоблення*